

„Нова Зоря“ і ідеологія гетьманців

Вячеслав Липинський

1929

Exported from Wikisource on 08/15/18

„Нова Зоря“ і ідеологія гетьманців. ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ „ДІЛА”.

Згідно з застереженням ш. автора, друкуємо цього листа без ніяких змін, із винятком узгодженого правопису. Погоджуючися у цілості з гострою критикою безідейності „Нової Зорі“, не можемо прийняти на свій рахунок монархістичного вірування ш. автора, з якого теж походить негативне його відношення до демократичної програми УНДОбеднання — Ред.

Високоповажний Пане Редакторе!

В ч. 48 „Нової Зорі“ в статті п. С. Томашівського є одно твердження, що „Н. З.“ „ніколи не ставилась проти ідеології Липинського і друге, дещо іронічне, що „Діло“ є органом більше гетьманським ніж „Нова Зоря“, „тому, що до „Діла“, редагованого п. Мудрим, Липинський пише, а до „Нової Зорі“ не написав ні одного рядка“. Щоби вияснити нарешті моє становище до „Нової Зорі“, щодо якого серед громадянства розповсюджуються умисне і ненавмисне невірні чутки, прошу Вас, Високоповажний Пане Редакторе, не відмовити помістити оце вияснення на сторінках „Діла“.

Почну з першого твердження п. Томашівського. Воно зовсім не вірне. Не вірне тому, що „Нова Зоря“ хоч і не назвала, правда, ні разу мого імені, але виступила і виступає проти репрезентованої мною ідеології від часу, коли фактичним політичним провідником цього органу став п. Томашівський.

Від кількох місяців заборонили мені лікарі читати політичну пресу. Тому не знаю, що писалося в „Н. З.“ за ці місяці (на вищезгадану статтю п. Т-ого звернув мою увагу випадково

один з моїх приятелів). Але і давніших чисел „Н. З.“ вистане, щоб доказати, яка прірва лежить між нею і нашою ідеологією.

Ми думаємо, що одним з перших завдань провідних верстов українського громадянства є виховування цього громадянства в душі ідеалістичнім. Всі нації недержавні, нації ще не сформовані, ставали націями державними шляхом довгої і непохитної боротьби за певну ідею. В минувшині були це ідеї релігійні, ідеї династичні, ідеї станові. Тепер висунулися наперед ідеї соціально-політичні. Причём не було в історії прикладу, щоб якась ідея перемагала зразу, в життю, скажём, одного покоління. Всі нації переходили через періоди упадку, всі мали свої неудачників та мучеників. І перемагали ці, що своїх неудачників і мучеників шанували, та їх ідеям вірними аж до перемоги залишалися.

В цьому завжди допомагала їм релігія. Зокрема католицизм, завдяки своїй більшості, відіграв величезну роль в формуванні і відродженні націй, навіть тоді, коли вже не виключне ідея релігійна вела ці нації до бою. Для українського громадянства досить згадати більш відомі приклади Польщі та Ірляндії. Чи моглиб ірляндці та поляки в тяжкій боротьбі — перші за здобуття, другі за відродження своєї держави — обійтись без помочі релігії, без помочі духовенства, без сильної віри в Бога, віри в Христа, ще навчив своїм прикладом і смертю на хресті терпеливо переносити по тюрмам, каторгам, і еміграціям всі невдачі і найтяжче горе. Тому, кажемо ми, українському громадянству, щоб стати зрілою, державною нацією,

необхідний державний ідеалізм, опертий на релігії, на церкві, на вірі живій.

Якже ставиться до цього питання „Н. З.“? Осмішування ідеалізму належить, здається, до одних з її головних завдань. Наприклад в ч. 87 з 1928 р. в статті „Ідея і громадянство“ читаємо: „Останні наші нещастя впали на нас саме через ідеї“, бо „ідеї правдиві, своєчасні, і вміло ширені серед громадянства мусять сьому останньому приносити тільки користь і задоволення“.

Миж думаємо, що всі нещастя впали і будуть падати на нас через ідеї, а через те, що українське громадянство досі не було здатне глибоко перейматися ідеями і, за виключенням одної доби Хмельницького, фанатично боротися за ідеї. Брак національної дисципліни, впливаючий з ідейної індеферентности; українське отаманське індивідуалістичне лучшезнайство, породжене неповажанням для ідеї; повна відсутність авторитетів, для оцінки яких бракує критерія вірности і праці для ідеї; врешті отой одвічний примітивно-реалістичний політичний опортунізм, що за ціну негайного задоволення і негайних користей позраджував всі українські ідеї і всіх українських провідників — ось що на цей день держить в стані погною для держаних ідеалістичних націй безідейне недержавне громадянство Української Землі.

Дуже легкий і популярній задачі віддає тепер свій талант і свою ерудицію п. С. Томашівський. Бо коли-ж це на Україні не поборювався ідеалізм во імя того, що приносить користь і задоволення? Чи не на руїнах всіх державницьких

українських ідей поростали в пір'я безчисленні „здорово думаючі реалісти“ русини і малороси? Чи при таких прикметах вже старої Русі, державність у Києві не спиралась на північних твердих варягах, що посадили і держали на киянівських столах і Володимира Великого і Мудрого Ярослава? Чи не до півночі і сходу тяготіли весь час Галицько-Володимирські князі, бачучи, що нема на місці цементу, що держав би при купі безідейне, безпринципне, шукаюче тільки „користей і задоволення“ боярство, яким вони правили? Чи довго удержалась українська державна ідея Хмельницького, коли не стало його кулака, що відвертав тодішніх українців від „користи і задоволення“ та гнав їх в бій за здійсниму може лиш для їх внуків ідею? Чи багато українців пішло за ідеалістичним поривом Мазепи? І що нині діється з модною ще кілька літ тому назад українською ідеєю державною?

В одному має слушність п. Томашівський. Тепер дійсно зловживають люди ідеями, та серед українців дійсно панує велика розбіжність ідей. Алеж на ці лиха є тільки одна рада: *ширити в українському громадянстві культ державницької ідеї в такій формі, в якій ця ідея може бути здійснена* (звідси наша монархічна форма української державницької ідеї). Проповідуватиж замість того безідейність, це значить остаточно здеморалізувати українське громадянство. Бо на безідейности заробляють люди у всякому разі значно більше і значно лекше, ніж на служенню ідеям, а ідейну розпорошеність не можна перемогти раціоналістичним лучезнаємством і осмішуванням ідей. На розум одного професора завжди знайдеться „лучший“ розум іншого

професора.

Дальше в основі нашої ідеології лежить необхідність авторитетів в сучасності і культ героїв в минулому. Без провідних авторитетів, за якими громадянство іде в нинішній день, і без героїв, які освітлюють його шляхи проміннями вчорашнього дня — не можна помислити державної нації.

Коли мова про історичних героїв, то таким героєм для всіх українців є в першу чергу Богдан Хмельницький. Від нього почалося ціле сучасне українство. Без нього сучасних державних змагань помислити навіть не можна.

Цей самий погляд обороняв зрештою і п. Томашівський у своїх передвоєнних історичних працях. Але тепер (гл. „Н. З.“ ч. 24. 1929) Хмельницький для нього це „шкідник на церковній ниві“, „тривкий культ якого неможливий“. Що унія тодішня дуже подібна до т. зв. нині „польської унії“ на Волині — не має нічого спільного з традиційною вже унією в Галичині, про це історик-публіцист „Н. З.“ не вважає потрібним просвітити галицьке громадянство. Видко во імя засади, що добре тільки те, що приносить користь і задоволення, культ Хмельницького був добрий під Австрією і став дуже недобрий у сучасній Галичині. Шкода тільки, що п. Томашівський не повчив одночасно, як при такій змінливості поглядів професорів національної історії можуть появитися серед даної нації історичні герої.

Ще менш, ніж культ Хмельницького, можливий, на думку п. Томашівського, культ Мазепи або Орлика, бо це „повні

неудачники“. Герої-ж п. Томашівського, мусять бути обовязково удачниками. Цікаво, як пояснить п. Томашівський читачам „Н. З.“ культ наприклад таких неудачників емігрантів, як Костюшко або Кошут, що стали, не зважаючи на своє неудачництво, національними героями державних, а не рабських націй.

Ще більше радикально розправляється п. Томашівський з авторитетами сучасности. На його думку (там-же) серед українців тільки той стає популярним авторитетом, хто має щось до роздачі, тоб-то до підкуплювання, як пояснює це йдуче за цим реченням, многословне многоточіє. Чи подумав автор цього афоризму, в якому світлі він виставляє свій орган і самого себе? Бо чей-же його статті не призначені на нищення популярності і авторитетності видавців „Н. З.“?

Громити хиби громадянства, це не тільки право, але і обовязок публіциста. Але при цьому мусить бути міра. Воно дається любовю, а не озлобленням. Звісне речення про повну безвартісність навіть найталановитших писань, коли в них любови нема, і засаду, що кожне лічення громадянства треба починати від себе, повинні хіба знати публіцисти, які себе за католиків громадянству представляти намагають.

Не моє діло судити, як до поглядів п. Томашівського ставиться католицький провід „Нової Зорі“. Сміливості її світських редакторів пояснити слова св. Апостолів і рішати, котра з енциклів св. Отця „написана найліпше“ — у мене нема. Але, як віруючому римо-католикові, мені здається, що ширення таких поглядів в органі католицькім є образою

католицької релігії. Бо чи справді християнство це релігія „користи“, „задоволення“, — релігія „удачників“? Чи культ мучеників у католицькій церкві, зокрема мучеників політичних — як наприклад св. Станислава, Брунона, Вячеслава, Жанни д'Арк і багатьох інших може йти в парі з кпинами з політичного мучеництва? Чи католицька непохитність і найбільша, яка є в світі, принципіальність може бути сполучена з пропагандою політичного опортунізму і заявами, що „принципіальна політика це нісенітниця“ (слова п. Томашівського)? Чи врешті греко-католицька церква в її західній течії має стати пристановищем для всіх жаждучих задоволення і користи, всіх слабодухів, всіх опортуністів, всіх зрадників своїх давніших ідей — до чого публіцистика „Н. З.“ неминуче веде? І яка-ж доля жде тоді цей напрям в греко-католицькій церкві?

Колись польське католицьке духовенство, за часів навіть найгостріших переслідувань петербургської влади, примусити себе до співання „Боже царя храни“ в своїх костелах не дало. Нині почаївські монахи, зустрічаючи нову владу, зворушливо співають „Боже цось Польське“ під копулами Почаївської Лаври. Котре з цих духовенств поступало во ім'я засади „доцільної і відповідної політики, яка приносить користь і задоволення“? І за яким з цих двох прикладів ведуть західню течію в греко-католицькій церкві публіцисти „Н. З.“ — про це нехай рішає духовний провід цього часопису.

Ми, гетьманці, визнаємо індивідуальні обов'язки й індивідуальну відповідальність, будучи, як нам здається, в цьому в згоді з наукою християнської релігії. Пан

Томашівський в „Н. З.“ пропагує модний тепер культ „безіменного українського вояка“ („Н. З.“ ч. 24. 1929). Може бути, що за цим культом прийде культ „безіменного виборця“ і культ батька їх обох: „безіменного власника капіталістичних акцій“. Коли це станеться і коли п. Томашівський знову тоді напише, що „Н. З.“ ніколи не йде проти ідеології Липинського“, то це буде таксамо невірнo, як невірним є те, що він написав тепер.

У відношенні до всіх проявів громадського життя між авторитаривно-державницько-клясократичним поглядом нашим і ліберально-культурницько-релятивістичним поглядом п. Томашівського лежить прірва. Для нього, візьму ще один приклад, програма УНДО (за виїмком аграрної реформи) „доволі можлива, натомість політична тактика фатальна“. Для нас якраз навпаки. Тактику УНДО (на жаль тільки у відношенні до зовнішніх ворогів, а не внутрішніх противників) ми ще можемо і зрозуміти і поважати. Бо це тактика змучених людей, які одступивши в останні, ще не знищені заулки українського націоналістичного гетто, хочуть принаймні в цих заулках, і так як можна сидячи в заулках, найсвятішу (із всіх політичних) українську державницьку ідею по мірі всіх сил своїх зберігти. І, п. Томашівський, коли б захотів не тільки критикувати, а вести з такою „доволі можливою“ програмою активну політику, іншої тактики, як тактика УНДО, напевно-б не придумав.

Фатальною вважаємо ми не тактику, а власне ліберально-націоналістично-республікансько-демократичну програму УНДО, бо це вона не дає найчисленнішій українській

політичній партії вийти з безнадійних заулків, а як-би це навіть при якомусь чуді удалось, то власне ця програма приведе, на нашу думку, галицьке громадянство до нового погрому і нової загибелі.^[11])

В одному тільки пункті ніби формальна згода між п. Томашівським і нашою ідеологією. Це пункт про територіальну автономію, як постулят політики Західних Українських Земель на сьогоднішній день. Але тут в тактиці існує між нами така пропасть, яка робить нас в цьому ніби спільному пункті найбільшими противниками.

Для нас територіальна автономія — в протилежність до політики екстериторіального націоналізму — є першим етапом в напрямі виховування громадянства Української Землі в дусі української державницької ідеї. Територіальна автономія, на нашу думку, мусить бути здобута від Варшави спільними силами місцевого громадянства. Бо тільки в спільній боротьбі за добро спільної землі це громадянство може з хаосу різних колоніальних, недержавних, культурно-віроісповідних-українських, польських, жидівських, німецьких і чеських — сект перетворитись в органічну державну українську націю. Порозуміння українців з *місцевими поляками* проти централістичного панування *поляків з Варшави* — ось єдиний шлях, яким може відбутись політичне визволення західньо-української землі.

Пан Томашівський уявляв собі, що надання всіх політичних благ українцям, в тому числі і територіальної автономії, „залежить виключно від польського уряду“ („Н. З.“ ч. 30

1929). Наше гасло територіяльної автономії, яке для свого здійснення вимагало б від українців найбільшого напруження ідейности — такого, щоб українці могли притягнути до себе інші місцеві нації — на шпальтах „Н. З.“ зветься насмішливо „фантазіями“. Натомість пропагується там така територіяльна автономія, яка могла би бути одержана від польського уряду за ціну якнайбільшого опортунізму і якнайбільшої безідейности. І замість шукати порозуміння з місцевими поляками, всі надії українські покладається там на порозуміння з Варшавою.

Не помічає певно п. Томашівський, що тут він дав себе опанувати тій самій ментальности, яка панує в „Ділі“. Бо й „Діло“ думає, що територіяльна автономія може бути надана колись якимсь „поступовим“ польським урядом. Тому „Діло“, во ім'я української державницької ідеї, її не хоче, і тому п. Томашівський, за ціну зречення української державницької ідеї, її хоче.

Очевидно помиляються тут і „Діло“ і п. Томашівський. Колись Москва поробила українців єпископами у всіх єпархіях, як пише Драгоманів, від Київа до Сибіру. Але одночасно знищила вона козацьку територіяльну автономію, *останок і зародок* української державности. Так само і Польща може поробити українських професорів ректорами всіх польських університетів від Познаня до Львова, але територіяльної автономії вона не надасть західним землям українським добровільно (це значить без організованого натиску цих земель) ніколи. Таким чином і „Діло“ і „Нова Зоря“ своїм відношенням до територіяльної автономії ідуть

діаметрально протилежними шляхами, і, вірю, не свідомо, до одного наслідку: задержання українського громадянства в стані культурно-віроїсповідного, до власного державного життя нездатного, язиково-регіонального відлomu державної польської нації в межах польської держави.^[2])

Те саме, що про територіальну автономію, можна сказати і про дві другі, ніби спільні між нами і „Новою Зорею“, точки світогляду: 1) потребу у західних українських землях органічної праці, замість безплodного революційного бунтарства і 2) безкомпромісове відношення до большевизму — до т. зв. радянської „української держави“ за Збручем.

Перемогти руйніницьке бунтарство можна тільки ідейністю. Приклад т. зв. краківських консерватистів, які при всій своїй антиреволюційності дали Польщі найвищу державницьку ідею (краківська історична школа) і наймудріших борців за цю ідею — мусів би служити прикладом і для галицько-волинських прихильників позитивної, органічної праці. Але ідеї, і то зорганізованій та горячій ідеї революціонерів, протиставляти безідейне, розкладаюче, слабодухе, злобне і дефетистичне скавуління ображених та переляканих одиниць, це тільки скріпляти революціонерів, пхати країну до остаточної руїни.

В ще більшій мірі відноситься вище сказане до більшовиків. Більшовизм — цеж один з найсильніших ідейних рухів сучасності. Ідеї деструктивній, опертій на залізній та вірній організації і порушуваній злобою, треба протиставити ідею творчу, оперту на таксамо залізній і таксамо вірній

організації, порушеної любовю. Колиж більшовизм поборюється осмішуванням ідеалізму, повною нездатністю до організації, надіями на столицю і такого самого гатунку, як і більшовицька, злобністю, то остається тільки щиро побажати панам світським редакторам „Нової Зорі“, щоб кар'єра їхня не скінчилася колись у Харкові.

Врешті до моїх, рідких зрештою, зловживань чемністю і гостинністю редактора „Діла“, яких і „Ділові“ і мені робить закид п. Томашівський.

По перше на Західній Україні відносини склалися так, що хтось, хто має щось сказати українському громадянству, а не має в Галичині чи на Волині свого власного політичного дневника чи тижневика, мусить звертатися до „Діла“, як до найбільше поширеного українського органу. І сам п. Томашівський робив це доки не придбав собі свого тижневика. Треба бути тільки вдячним редакторові „Діла“ п. В. Мудрому, що він це виїмкове становище „Діла“ розуміє і його сторінки, з рідкою серед українців політичною толерантністю, своїм політичним противникам, як мені наприклад відкриває.

По друге, п. В. Мудрий ніколи не прислав мені листів, що зриває зі мною (нотабене з якихось видуманих і непервірених причин) навіть персональні зносини (гл. заява про це С. Томашівського в ч. 30. „Н. З.“ з 1929 р.). Він ніколи не боявся, щоб зносини зі мною пошкодили його політичній благонадійності і редакційній кар'єрі. Врешті він ніколи не вів проти проводу нашої організації підпольних інтриг. А що

з двох родів противників мені завжди миліший противник льояльний від нельояльного, то з гостинности „Діла“ буду, за дозволом п. В. Мудрого і далі користати, натомість до „Н. З.“, доки в ній пануватимуть теперішній дух та теперішні погляди, як не дав, так і не дам ні одного рядка.

По третє, українське громадянство, знаючи отверте відношення „Діла“ до моєї ідеології і отверте відношення моє до ідеології „Діла“, буде певно, що ані п. В. Мудрий, містячи мої статті, не став гетьманцем, ані я, користаючи з гостинности п. В. Мудрого, не став сторонником УНДО.^[3]) На жаль цього не можна сказати про „Нову Зорю“ п. Томашівського, яка весь час засадничо мою ідеологію поборює, а одночасно пише, що не виступає проти моєї ідеології. Йти в цю мутну воду не хочу, тим більше, що риби, в цій воді ловлені, шкодять не лиш мені, а — що багато гірше — і українському громадянству.

Прийміть, Пане Редакторе, вислови і запевнення мого високого поважання.

Бадег, 9. липня 1929.

В. Липинський.

Примітки

1. ↑ Ця думка ш. автора для нас досить неясна і вимагала би розвинення. На наш погляд, помилка ш. автора полягає в тім, що при оцінці програми УНДО-ня він

кермується виключно критерієм власного суспільно-політичного світогляду, нехтуючи зовсім процесом історичного розвитку нинішньої програми нашої партії, яка не була накинена згори, теоретиками, лише висунена життям, місцевими відносинами й суспільною структурою українського громадянства Галичини. Очевидно, ця тема до надзвичайно широкої дискусії. —

Ред.

2. ↑ Погляд про потребу добування територіальної автономії для Сх. Галичини шляхом — так мовити — єдиного територіально-міжнаціонального фронту, є безумовно цікавий. Шкутильгає він незнанням місцевого галицького **польського** громадянства та переченням факту, що національна політика центрального **варшавського** уряду є ведена під безоглядним впливом, якщо не диктатом, якраз т. зв. „кресового“, сх.-галицького польського громадянства. Тому ця теорія п. В. Липинського впадає у заворожене коло. Зокрема щодо становища „Діла“ до питання терит. автономії, що ш. автор помиляється у тому пункті, в якому припускає що: „Діло“... думає, що... автономія може бути надана...“ „Діло“ цього не думає! — **Ред.**
3. ↑ Коли цей лист у нас друкується, гол. редактор „Діла“ В. Мудрий перебуває на відпустці. Його заступник, як і ред. В. Мудрий, далеко не є визнавцем ідеології Вячеслава Липинського і нераз уже мав та певне нераз матиме нагоду це засвідчувати. Друкуючи ж його листа зволяє не лише прийнятому у „Ділі“ традиційному звичаєві, але й дає висказ особистому поглядові, якого тримається теж гол. редактор „Діла“: доцільности

політичної дискусії під двома лише умовинами — культурного тону і взаємної льюальности.

I. К-н.

Ця робота перебуває у [суспільному надбанні](#) у Сполучених Штатах та Україні.

- Ця робота перебуває у суспільному надбанні у Сполучених Штатах, тому що вона була вперше опублікована в Україні і станом на 1 січня 1996 (дата [URAA](#)) перебувала у суспільному надбанні в Україні
- Термін дії авторських прав на цей твір в Україні закінчився до 1 січня 2001 року, коли почала діяти нова редакція [закону України про авторські й суміжні права](#), що збільшила термін дії копірайту з 50 до 70 років.
- Автор помер у 1931 році, тому ця робота є у суспільному надбанні у тих країнах, де авторське право діє на протязі *життя автора плюс 80 років чи менше*. Ця робота може бути у суспільному надбанні також у країнах з довшим терміном дії авторського права, якщо вони застосовують [правило](#)

коротшого терміну для іноземних робіт.

About this digital edition

This e-book comes from the online library [Wikisource](http://wikisource.org)^[1]. This multilingual digital library, built by volunteers, is committed to developing a free accessible collection of publications of every kind: novels, poems, magazines, letters...

We distribute our books for free, starting from works not copyrighted or published under a free license. You are free to use our e-books for any purpose (including commercial exploitation), under the terms of the [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported](http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/)^[2] license or, at your choice, those of the [GNU FDL](http://www.gnu.org/licenses/fdl.html)^[3].

Wikisource is constantly looking for new members. During the realization of this book, it's possible that we made some errors. You can report them at [this page](#)^[4].

The following users contributed to this book:

- Arxivist
- Madvin

-
1. [↑ http://wikisource.org](http://wikisource.org)
 2. [↑ http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0](http://www.creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0)

3. [↑ http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html](http://www.gnu.org/copyleft/fdl.html)
4. [↑ http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium](http://wikisource.org/wiki/Wikisource:Scriptorium)